

לכבוד משפחת בעלז

מתן על הפרק

התכנית השש-שנתית המקוונת
ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

לימוד השבועי מוקדש לעילוי נשמתו של אבינו האהוב והיקר ישראל חיים בן אברהם ורבקה שטרנברג ע"ה

בפרקים ה-1 נסגרים מעגלים שנפתחו בתחילת הספר. הספר נפתח בגלותם הסמלית של כלי בית המקדש, הנשמרים בארמון נבוכדנצאר ומחכים ליומם. בפרקנו משתמש בלשצאר בכלים בזמן משתה, שימוש המביא שוב (כמו בחלומות נבוכדנצאר) מסר אלוהי לא מובן אל מלך בבל, ומבשר את נפילתה של בבל לידי הפרסים ללא קרב. בשני פרקים אלו מוצגים שוב מלכי האימפריה הבבלית והפרסית בחולשתם ובעליבותם. בלשצאר מבטיח כבוד וגמול למסייעים לו רק לפני מותו ודרייוש נלכד בגזרתו שלו ונאלץ להשליך את דניאל לאריות. דניאל שורד את חילופי האימפריות ונשאר במשרה רמה גם תחת השלטון הפרסי, אך נאלץ שוב להלחם על אמונתו. שלא כמו בפרק א', התחבולות וההתחמקות מפנים את מקומם לעימות ישיר עם אויביו המסתיים בניצחונם עליהם ועל חיות הטרף.

פרק ה'

1.

בפרק א', נוהג נבוכדנצאר כבוד בכלי המקדש השדודים ושם אותם למשמרת בבית אלוהיו. בלשצאר לעומתו, משתמש בהם במהלך משתה שכולו הוללות. חז"ל סברו שבלשצאר משתמש בכלי המקדש, מכיוון שהוא בטוח בניצחונם הגמור על עם ישראל ואלוהיו. בגמרא במגילה מספרים חז"ל על חישובי הגאולה של עם ישראל על ידי בלשצאר ואחשורוש אחריו ועל מסקנתם השגויה לגבי גאולה זו. קראו את הגמרא - מדוע בוחרים אחשורוש ובלשצאר להשתמש בכלי המקדש?

תלמוד בבלי מסכת מגילה דף יא עמוד ב

(אסתר א') "בימים ההם כשבת המלך [אחשורוש]", וכתוב בתריה "בשנת שלוש למלכו".

אמר רבא: מאי כשבת - לאחר שנתיישרה דעתו.

אמר: בלשצ'ר חשב וטעה, אנא חשיבנא ולא טעינא. [אני מחשב ולא טועה]

מאי היא? דכתיב (ירמיהו כ"ט) "כי לפי מלאת לבבל שבעים שנה אפקד אתכם", וכתוב (דניאל ט') "למלאות לחרבות ירושלים שבעים שנה".

חשוב ארבעין וחמש דנבוכדנצ'ר, ועשרים ותלת דאויל מרוך, ותרת' דידיה - הא שבעים, אפיק מאני דבי מקדשא ואשתמש בהו. [בלשצ'ר חישב 45 שנים של נבוכדנצ'ר, 23 של אויל מרוך, ושתיים שלו והגיע לשבעים]

שנה, ראה שלא נגאלו, הוציא כלי בית המקדש והשתמש בהם]
...היינו דקאמר ליה דניאל: (דניאל ה') "ועל מרי שמיא [אדון השמים] התרוממת ולמאניא די ביתה הייתיו קדמך",
[ואת כלי ביתו הביאו לפניך] וכתוב (דניאל ה') "בה בליליא קטיל בלשאצר מלכא כשדאיי" [בו בלילה נהרג
בלשאצר מלך הכשדים]

2.

הדימוי של כתובת מסתורית, מבשרת רעות, המופיעה על הקיר ואינה מפוענחת הסעירה את דמיונם של פרשנים לאורך הדורות. רבים ניסו להבין מה היתה הכתובת על הקיר, ומדוע לא הצליחו החכמים לקרוא אותה.
א | בגמרא בסנהדרין מציעים חז"ל מספר תשובות לשאלה זו. עינו בגמרא והבחינו בין הדעות השונות לגבי מה היה הקושי בקריאתה של הכתובת, אילו דעות סוברות שמדובר בקושי טכני? האם מוצע קושי אחר?

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף כב עמוד א

(עזרא ד') "וכתב הנשתון כתוב ארמית ומתרגם ארמית" ["נשתון" - רמז שנשתנה הכתב] וכתוב (דניאל ה') "לא כהלין כתבא למקרא ופשרא להודעה למלכא", [לא יכלו החרטומים לקרוא את הכתב ולהודיע את פשרו למלך, משום שנכתב בכתב החדש שמסרו עזרא] ... אמר רב: בגימטריא איכתיב להון: יתת יתת אידך פוגחמט. [לא משום שהיה זה כתב חדש אלא בכתב סתר נכתב להם]
מאי פריש להו - (דניאל ה') "מנא מנא תקל ופרסין", מנא - מנא אלהא מלכותך והשלמת לך. [מנה אלוהים את מלכותך והשלים אותה] תקל - תקלתא במאזניא והשתכחת חסיה. [שקול נשקלת במאזנים ונמצאת חסר] פרס - פריסת מלכותך [נשברה] ויהיבת [וניתנה] למדי ופרס.
ושמואל אמר: ממתוס נקפי אאלרן, [הכל נכתב באותן אותיות אלא לא כסדרן, והיה צורך לקרא את הדברים מלמעלה למטה - עינו בהרחבה] ורבי יוחנן אמר: אנם אנם לקת ניסרפן. [מהסוף להתחלה]
רב אשי אמר: נמא נמא קתל פורסין. [שיכול אותיות]

ב | העזרו גם בפירושו של **יחזקאל קויפמן** על ספר דניאל: הבעיה בהבנת הכתובת היא ההפרש בין הקריאה הרגילה למשמעות הרמוזה. יתכן שחכמי בבל יכלו לקרוא את הכתובת, אולם הקריאה הרגילה משמעותה רשימה של משקלות מנה, שקל, וחצי (או חצי מנה או חצי שקל). חכמי בלשאצר לא האמינו שירדה יד מן השמיים כדי לרשום חשבון של משקלות ולכן טענו שאינם יודעים לקרא. דניאל לעומתם הבין את פשרה והסביר שיש במילים המופיעות בכתובת רמז לסיימה של המלכות.

פרק 1

3.

העימות של דניאל עם תחבולת השרים נראה כעימות שיכול היה להימנע אם דניאל היה בוחר לפעול אחרת.
א | קראו היטב את השתלשלות העניינים. נסו לחשוב על התהליך שעבר דניאל מאז התחמקותו מלאכול

הרחבות ומענה לשאלות "מתן על הפרק" perek.matan@gmail.com

התכנית השש-שנתית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים
© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים | טל': 02-5944555

מאכלות אסורות בפרק א' ועד לתפילה אל מול החלונות הפתוחים בפרק ו'. כיצד ניתן לדעתכם להבין את השינוי שחל בו? האם הוא מזכיר דמויות אחרות, מן התנ"ך או ההיסטוריה היהודית?
ב | שימו לב במיוחד לכל הפרטים המוזכרים בפס' יא ונסו לחשוב מדוע התעקש כל כך דניאל לסכן עצמו בגלל תפילתו. עינו גם בהסבר של המכילתא.

מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי פרק כג פסוק (כה)

(כה) ועבדתם את ה' אלקיכם, זו תפלה וכן הוא אומר "ולעבדו בכל לבבכם" (דב' יא יג) איזו היא עבודה שבלב? הוי אומר זו תפלה.

וכן הוא אומר בדניאל "אלהך די אנת פלח ליה בתדירא הוא ישיזבינך" (דני' ו יז) [אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר אַתָּה עוֹבֵד אוֹתוֹ תְּמִיד, הוּא יִצִּילְךָ]

וכי יש עבודה בבבל? אלא זו תפלה וכן הוא אומר "וזמנין תלתה ביומא הוא בריך על ברכוהי" (דני' ו יא).

4.

בניגוד לגיבורים מקראיים אחרים כמו שמשון (שופטים י"ד, ה-ו) או דוד (שמו"א י"ז, לג-לז) שמתגברים על אריות והורגים אותם נצחונו של דניאל על האריות הוא ניצחון הרוח.

א | עיינו באגדת בראשית, כיצד מוסברת הצלתו הפלאית של דניאל מגוב האריות?

אגדת בראשית (בוכר) פרק טו ד"ה [א] לדוד ה'

[א] "לדוד ה' אורי וישעי ממי אירא" (תהלים כז א),

זש"ה "לא תיראום" (דברים ג כב), שבשעה שישראל יראים מן המקום, אף האומות יראים מהן,

וכן דוד אומר "ה' לי לא אירא" (תהלים קי"ח ו), כשהוא שלי לא אירא,

וכשאנו מניחין את יראתו, אף האומות פושעין בהן, שנאמר "זנח ישראל טוב אויב ירדפו" (הושע ח ג). ומהו טוב, "טוב ה' לכל" (תהלים קמ"ה ט),

כשהן יראין ממנו הכל יראין מישראל, ואף החיות מתיראין מהן,

ממי את למד? מדניאל, בשעה שהשליכו אותו לגוב אריות לא הזיקוהו, שנאמר "אלהי שלח מלאכיה וסגר פום אריותא ולא חבלוני" (דניאל ו כג).

ב | נסו לחשוב מה מסמל האריה והאם יש משמעות לעובדה שמדובר דווקא באריות, העזרו במדרש. שימו לב למוטיב המלכות, והשליטה בעולם החוזר לאורך כל הספר, כיצד הוא מתבטא בפרקנו?

במדבר רבה (וילנא) פרשה יג ד"ה ז המקריב וגו'

מפני מה הוצל דניאל מן האריות? לפי שהתפלל לפני הקב"ה שנקרא אריה.

הרחבות ומענה לשאלות "מתן על הפרק" perek.matan@gmail.com

התכנית השש-שנתית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים | טל': 02-5944555

דכתיב (הושע יא) "אחרי ה' ילכו כאריה ישאג"
ודניאל משבט יהודה שנקרא אריה שנא' (בראשית מט) "גור אריה יהודה" וכתיב (דניאל א) "ויהי בהם מבני
יהודה דניאל" וגו' יבא אריה ויציל אריה מפי אריה,
ד"א מפני שנדמה לאריות שהוא אריה לכך לא הזיקוהו ...

5.

מדוע התפלל דניאל דווקא מול חלונות פתוחים? עיינו בתשובתו של הרמב"ם לשאלה זו, האם היא מסייעת
להבין את יכולתו לצאת ללא פגע מגוב האריות?

שו"ת הרמב"ם סימן רטז

שאלה

ומה יאמר אדוננו בדבר מה שאמרו רבותינו [...] ז"ל "אמ"ר חנינא לעולם אל יתפלל אדם אלא בבית שיש בו
חלונות" [...] שנאמר (דניאל ו' י"א, פ"ן): "וכיון פתיחן ליה בעליתה נגד ירושלים", או זו הלכה שלפיה מורים,
כיצד מוצאים [...] אנו מקומות הרבה, שמתפללים בהם ואין בהם חלונות?
ומה עניין החלונות לעניין תפלה?
יורנו אדוננו ושכרו כפול מן השמים.

תשובה

בתי כנסיות והמקומות המיוחדים לתפלת צבוק, אין מתנים בהם חלונות [...] ואין משגיחים בהם. ואין דברי ר'
חנינא אלא ביחיד המתפלל בביתו, כמו שהיה עושה דניאל ע"ה, לפי שרצוי לו, כדי לעורר הכוונה, גם לכוון פניו
לחלון פתוח לאויר, כדי שיצייר בדמיונו, שהוא כנגד ירושלים [...] ואין חוצצין בינו ובינה לא קיר ולא קורות, לפי
שהוא דיבר בחלונות, שיעבור מבט הרואה מהם באויר ובמרחב.

הרחבה:

הרגע מלא האימה והפליאה, בו מופיעה יד בעיצומו של משתה וכותבת כתובת על הקיר המבשרת את נפילת
המלכות הונצח בציוור המפורסם "משתה בלשאצר" של הצייר ההולנדי רמברנדט. את הדרמה מדגישים הניגודים
בין אור לחושך ותווי הפנים ופרטי הלבוש של הדמויות מתוארים בצורה מפורטת. רמברנט ציר את ההבעה
המבוהלת על פני המלך ואורחיו. המלך מופתע ומבוהל, עיניה של האשה לשמאלו פעורות בבהלה והאשה
שלימינו נסוגה בפחד. בתמונה יש דגש רב על הידיים: היד הכותבת, ידיה של האשה משמאל האוחזות זו בזו,
ידו של המלך מגוננת על האשה מימין, ידה של האשה מימין שאצבעותיה פרושות.
רמברנדט כתב את מילות הכתובת באותיות עבריות מלמעלה למטה, ובכך אימץ את דעתו של שמואל בגמרא
בסנהדרין כב ע"א. ככל הנראה הכיר רמברנדט את הפירושים היהודיים לסיפור מידידו ויועצו היהודי רבי מנשה
בן ישראל.

הרחבות ומענה לשאלות "מתן על הפרק" perek.matan@gmail.com

התכנית השש-שנתית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים | טל': 02-5944555

דניאל ה-ו

◀ הופעת הכתב על קירות ארמון בלטשאצר על פי דניאל פרק ה. ציור מאת רמברנדט ואן ריין, הולנד, 1669-1606

הרחבות ומענה לשאלות "מתן על הפרק" perek.matan@gmail.com

התכנית השש-שנתית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים
© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים | טל': 02-5944555

5

מתן ומה
מכון תורני לנשים ע"ש שרה בת יצחק יעקב רענגרט
The Sadie Rennett Women's Institute for Torah Studies